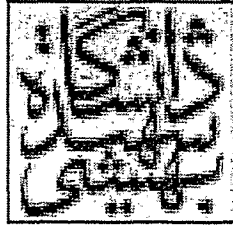

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳۸۶ / ۱۲ / ۲۰

۷۰۵۷

دانشکده حقوق

پایان نامه دکتری تخصصی (ph.D)

رشته حقوق عمومی

عنوان :

دستور گرایی در نظام جمهوری اسلامی ایران و راهکارهای تضمین آن

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر سید محمد هاشمی

استادان مشاور:

جناب آقای دکتر اردشیر امیر ارجمند

جناب آقای دکتر محمد راسخ

نگارش :

محمد حسن حبیبی

۱۳۸۶ / ۱۲ / ۲۵

شهریور ماه ۱۳۸۶

۷۵۷۰

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
تاسیس ۱۳۰۲ هجری قمری

تقدیم به :

روح بلند شادروان دکتر سید ابوالفضل قاضی شریعت پناهی استاد

دانشکده حقوق دانشگاه تهران و پدر حقوق عمومی در ایران.

* صورتجلسه دفاع از رساله دکتری *

جلسه ارزیابی رساله خانم محمد حسن حبیبی فرزند درویش علی
 دارای شناسنامه شماره آقای ۱۳ صادره از طاهان متولد ۱۳۲۱
 دانشجوی دوره دکتری رشته حرف گرایش عمومی

با عنوان :
دستورگرای در جمهوری اسلامی ایران در افکارها نظریات

به راهنمایی دکتر سید محمد هاشمی و مشاوریت دکتر اردشیر ابراهیمی و دکتر محمد راسخ
 طبق دعوت قبلی در تاریخ ۱۳۸۶/۹/۱۳ تشکیل گردید و براساس رأی
 هیأت داوران و با عنایت به ماده ۲۱، ۲۲ و ۲۳ و تبصره‌های مربوطه.
 مندرج در آئین‌نامه دوره دکتری مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۸ رساله مزبور با
 نمره ۱۹ - ۱۷ و درجه عالی مورد
 تصویب قرار گرفت.

هیأت داوران :

سنت داوری	نام و نام خانوادگی	درجه دانشگاهی	امضاء
۱- استاد راهنما	<u>سید محمد هاشمی</u>	استاد	
۲- استا مشاور	<u>دکتر اردشیر ابراهیمی</u>	دانشیار	
۳- استاد مشاور	<u>دکتر محمد راسخ</u>	دانشیار	
۴- داور از دانشگاه	<u>دکتر حسین بهرپر</u>	استاد	
۵- داور از دانشگاه	<u>دکتر محمد حسین نازعی</u>	استاد ديار	
۶- داور خارج از دانشگاه	<u>دکتر سید حسین صفائی</u>	استاد	
۷- داور خارج از دانشگاه	<u>دکتر محمد طاهان</u>	استاد	
۸- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	<u>جناب صبر</u>	"	

چکیده:

"دستورگرایی در نظام جمهوری اسلامی ایران و راهکارهای تضمین آن" معادل "Constitutionalism In Iranian Constitutional System and its Legal Sanctions" عنوان این پایان نامه است که نگارنده با انتخاب آن، مقوله عدالت اساسی را در جهت حمایت از حقوق شهروندی و ضمانت اجراهای آن در یک نظام حقوقی دنبال نموده است. دستورگرایی یا دموکراسی مبتنی بر قانون اساسی، راهکارهای مناسبی برای حمایت از حقوق شهروندی در حقوق ایران به حساب می آید.

اصل برتری قانون اساسی در ایران ایجاب می کند که در نظام حقوقی ما، اصول و قواعد اساسی و حقوق تضمین شده در قانون اساسی در دستور کار دادگاه های دادگستری قرار گیرد. استفاده از تجارب کشورهای پیشرفته که نظارت قضایی مبتنی بر قانون اساسی را در نظام حقوقی خود پیش بینی کرده اند، راهکارهای مناسبی است که می تواند به عنوان یک تاسیس حقوقی، حقوق اساسی مردم را تضمین کند.

قوه قضائیه ایران به استناد اصل ۱۵۶ قانون اساسی می تواند به تاسیس دادگاه های قانون اساسی اقدام نماید. علی رغم پیش بینی شورای نگهبان به عنوان نهاد پاسدار قانون اساسی قانون اساسی، تفاسیر و عملکرد این شورا نتوانسته است امیدی بر تحقق دستورگرایی در ایران باشد.

پاسداران دیگر قانون اساسی، مثل نمایندگان مجلس و یا رئیس جمهوری اسلامی ایران به عنوان مسئول اجرای قانون اساسی با برخورد شورای نگهبان با موانع روبرو شده اند و قوه قضائیه هم با قانون احترام به آزادی های مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی، تنها به تشکیل هیات های نظارت مرکزی و استانی بسنده کرده است که نمی تواند موجب تضمین حقوق شهروندی در ایران شود. ثبات کشور و دوام جمهوری اسلامی تا حد زیادی به توسعه فرهنگ دموکراسی و تقویت جامعه مدنی به عنوان حائل بین قدرت حکومت و مردم متکی است. با توجه به هدف قانون اساسی که قدرت را محدود و آزادی را تضمین می کند، تاسیس دادگاه های شهروندی و دادگاه قانون اساسی در ایران توسط قوه قضائیه بدون نیاز به اصلاح یا تفسیر قانون اساسی توسط شورای نگهبان، می تواند زمینه تضمین حقوق شهروندان را در ایران فراهم نماید.

واژگان کلیدی: دستور گرایی ، قانون اساسی، قانون اساسی گرایی، عدالت اساسی ، نهاد ناظر قانون اساسی، شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران، شورای قانون اساسی ، دادگاه قانون اساسی ، دادگاه شهروندی ، دیوان عالی فدرال ایالات متحده آمریکا.

«دستور گرایی در نظام جمهوری اسلامی ایران و راهکارهای تضمین آن»

فهرست مطالب

۲	پیشگفتار
۴	مقدمه
۴	۱- بیان مسئله
۴	۲- موضوع تحقیق و ضرورت انجام آن
۵	۳- فرضیه تحقیق
۵	۴- سؤالات
۶	۵- اهداف تحقیق
۶	۶- روش تحقیق و جمع آوری اطلاعات
۸	۷- قلمرو موضوع بحث
۹	۸- بررسی منابع موجود
۱۴	۹- مشکلات تحقیق
۱۴	۱۰- روش تحلیل
۱۵	۱۱- سازماندهی تحقیق

۱۷	بخش اول : مفهوم و مبانی دستور گرایی
----	--

۱۸	فصل اول : چارچوب مفهومی و نظری
----	---------------------------------------

۱۸	مبحث اول - مفاهیم دستور گرایی
۱۸	گفتار اول - مفهوم لغوی
۱۹	گفتار دوم - مفهوم تاریخی
۲۱	گفتار سوم - مفهوم سیاسی
۲۴	گفتار چهارم - مفهوم حقوقی
۲۵	بند اول - از نظر شکلی
۲۵	بند دوم - از نظر ماهوی
۲۶	مبحث دوم - هدف دستور گرایی : حاکمیت محدود
۲۹	گفتار اول - حاکمیت مردم

۲۹	گفتار دوم - حاکمیت قانون
۳۰	گفتار سوم - برتری حقوق بشر
۳۱	مبحث سوم - قانون اساسی نوشته به عنوان منشأ دستور گرایي و آثار آن
۳۱	گفتار اول - وضع قانون اساسی مردم سالار
۳۱	بند اول - پیشینه قانون گرایي
۳۲	بند دوم - راههای تصویب یک قانون اساسی مردم سالار
۳۳	بند سوم - تجربه کشورهای
۳۳	الف - قانون اساسی عرفی انگلستان
۳۴	ب - ظهور اولین قوانین اساسی نوشته
	۱- ایالات متحده آمریکا ۳۴
	۲- فرانسه ۳۶
۳۷	گفتار دوم : جایگاه قانون اساسی
۳۸	بند اول - اصل سلسله مراتب قواعد حقوقی
۳۸	بند دوم - اصل برتری قانون اساسی
۳۹	گفتار سوم : آثار قانون اساسی
۳۹	بند اول - تنظیم قدرت
۳۹	الف- پیش بینی تفکیک قوا
۴۱	ب - محدودیت قوای حاکم
۴۲	ج - تفکیک و توازن قوا
۴۳	د - نظارت قوا بر یکدیگر
۴۴	ه - نظارت نهاد ناظر بر روابط قوا
۴۴	بند دوم- شناسایی حقوق
۴۵	۱ - اعلامیه حقوق (شناسایی حقوق بشر)
۴۶	۲ - حقوق و آزادی ها در قانون اساسی
۴۸	۳ - تصویب حدود آزادی ها توسط پارلمان
۴۸	مبحث چهارم: تضمینات دستور گرایي
۴۸	گفتار اول - ضمانت احترام به قانون اساسی
۵۰	بند اول- روش های نظارت قانون اساسی
۵۰	الف - نظارت قضایی
۵۰	ب - نظارت سیاسی

۵۱	بند دوم - ماهیت نظارت
۵۱	الف - نظارت قانونی
۵۱	ب - نظارت قضایی
۵۱	گفتار دوم - نظارت بر اعمال حکومتی
۵۱	بند اول - نظارت بر اقدامات مجریه
۵۲	بند دوم - نظارت بر اعمال پارلمان
۵۲	بند سوم - نظارت بر اعمال قوه قضائیه
۵۲	مبحث پنجم : تحول قانون اساسی
۵۲	گفتار اول - تفسیر قانون اساسی
۵۳	بند اول - نهاد تفسیر کننده
۵۳	بند دوم - صلاحیت مرجع تفسیر
۵۴	بند سوم - مراجع درخواست کننده تفسیر
۵۴	بند چهارم - انواع تفسیر
۵۴	الف - تفسیر قانونی
۵۵	ب - تفسیر قضایی
۵۵	ج - تفسیر علمی
۵۵	بند پنجم - روش های تفسیر
۵۷	بند ششم - تئوریهای تفسیر
۶۲	بند هفتم - کنترل نهاد رسمی مفسر
۶۳	گفتار دوم - بازنگری قانون اساسی
۶۳	بند اول - ضرورت بازنگری
۶۳	بند دوم - روشهای بازنگری
۶۴	بند سوم - نهاد بازنگری
۶۴	بند چهارم - محدودیت های بازنگری
۶۵	گفتار سوم : عرف موجد تحول قانون اساسی
۷۱	فصل دوم : مؤلفه های دستور گرای
۷۱	مبحث اول : دموکراسی مبتنی بر قانون اساسی
۷۱	گفتار اول - اصول بنیادی دموکراسی
۷۱	بند اول - همگانی بودن مشارکت

۷۲	بند دوم - آزادی مشارکت
۷۲	بند سوم - برابری
۷۲	بند چهارم - کثرت گرایی
۷۳	بند پنجم - حکومت اکثریت
۷۳	بند ششم - احترام و تضمین حقوق اقلیت
۷۳	گفتار دوم - راههای تحقق حاکمیت مردم
۷۳	بند اول - تفکیک و توازن قوا
۷۴	بند دوم - تناوب قدرت
۷۴	الف - محدودیت دوران تصدی
۷۵	ب - ادواری بودن مشاغل سیاسی
۷۵	بند سوم - حاکمیت قانون
۷۶	الف - تعیین صلاحیت (به موجب قانونی
۷۶	ب - حدود صلاحیت (در محدوده قانون)
۷۷	بند چهارم - مسئولیت حکام
۷۸	الف - اعمال حاکم در محدوده قانون باشد (تخلف از قانون)
۷۸	ب - اعمال حاکم خلاف قانون نباشد (تجاوز به قانون)
۷۸	بند پنجم - ضمانت اجرای حاکمیت قانون
۷۸	الف - ضمانت اجرای رسمی و سازمان یافته
۸۱	ب - ضمانت اجرای غیر رسمی و غیر سازمان یافته
۸۲	مبحث دوم - دموکراسی روش حکومت کردن
۸۵	گفتار اول - دموکراسی اکثریتی
۸۶	بند اول - دولت اکثریت
۸۶	بند دوم - دولت قانونی
۸۷	گفتار دوم - دموکراسی تضمین شده
۸۷	بند اول - پاسداری از دموکراسی در حالت عادی
۸۸	الف - تضمین آزادیهای مردم
۸۸	ب - دولت قانونمند (حقوقی)
۸۹	بند دوم - تضمین آزادی ها در حالت اضطراری
۹۰	گفتار سوم - دموکراسی کنترل شده
۹۰	گفتار چهارم - به سوی به زمامداری

۹۳	فصل اول - نگرش تاریخی
۹۳	مبحث اول : روند شکل گیری اولین قانون اساسی ایران
۹۳	گفتار اول - زمینه های اجتماعی
۹۳	بند اول - نفوذ و تأثیر غرب
۹۴	بند دوم - روشنفکران و روحانیت
۱۰۰	گفتار دوم - جنبش دستور گرائی و تدوین قانون اساسی
۱۰۱	بند اول - ترکیب مجلس اول
۱۰۲	بند دوم - تدوین قانون اساسی مشروطیت
۱۰۲	الف - تصویب سند اول
۱۰۲	ب - تصویب متمم
۱۰۴	ج - بررسی آنها
۱۰۷	گفتار سوم - ویژگی های قانون اساسی مشروطه
۱۱۰	گفتار چهارم - مشکلات قانون اساسی مشروطه در اجرا
۱۱۰	بند اول - زمینه های مقابله با مشروطه ، اختلافات موجود در زمان قاجاریه
۱۱۵	الف - دوران سلطنت رضا شاه (۱۳۲۰ - ۱۳۰۴)
۱۱۶	ب - از پادشاهی نظامی به پادشاهی ضعیف
۱۱۷	بند دوم - تحولات قانون اساسی
۱۱۷	الف - اولین بازنگری : تبدیل سلسله قاجار به پهلوی
۱۲۰	ب - دومین بازنگری: اعطای حق انحلال مجلسین به شاه
۱۲۴	ج - سومین بازنگری : افزایش مدت نمایندگی مجلس شورای ملی
۱۲۶	د - چهارمین بازنگری : چگونگی تعیین نیابت سلطنت
۱۲۹	ه - تفسیر قانون اساسی مشروطه
۱۳۲	فصل دوم - صیانت از قانون اساسی در جمهوری اسلامی ایران
۱۳۲	مبحث اول : قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۳۲	گفتار اول - قلمرو بحث
۱۳۲	بند اول - در مفهوم شکلی
۱۳۲	بند دوم - در مفهوم ماهوی
۱۳۵	گفتار دوم - چگونگی تهیه پیش نویس
۱۳۹	بند اول - مجلس بررسی نهایی قانون اساسی ج.ا.ا

- بند دوم - مراجعه به آراء عمومی
 ۱۴۲ گفتار سوم - اجرای قانون اساسی ۱۳۵۸ قانون اساسی گرایي در دهه اول انقلاب اسلامی
- ۱۴۳ (۱۳۶۸ - ۱۳۵۸)
- بند اول - نکات مثبت از لحاظ هنجاری
 ۱۴۴ الف - جمهوری بودن نظام
 ۱۴۴ ب - اتکای نظام به کرامت انسان و آزادی توأم با مسئولیت
 ۱۴۵ ج - نفی ستم و سلطه
 ۱۴۶ بند دوم - حمایت از آزادی ها و تضمین آنها
 ۱۴۷
- مبحث دوم : ویژگی های قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
 ۱۴۸ گفتار اول - بررسی حقوقی جایگاه مردم در حکومت
 ۱۴۸ بند اول - دستور گرایي و حاکمیت
 ۱۴۸ بند دوم - جلوه های حاکمیت انسان محور در قانون اساسی
 ۱۵۲ بند سوم - نسبت دین و دموکراسی
 ۱۵۳ بند چهارم - مذهب و دستور گرایي
 ۱۵۶ گفتار دوم - دستور گرایي در اجرا و مشکلات و موانع آن
 ۱۵۷ بند اول - مبانی ولایت فقیه
 ۱۵۷ الف - جایگاه سیاسی
 ۱۵۷ ب - مبانی قانونی
 ۱۵۸ ج - پاسخ به شبهه اصل ۵۶ و تعارض آن با اصل ولایت فقیه
 ۱۵۹ د - تعارض اصل ولایت فقیه با اصل ۶۰ در باب اعمال قوه مجریه
 ۱۵۹ ه - بررسی توسعه اختیارات ولی فقیه در بازنگری
 ۱۶۰ بند دوم - اختیارات ولی فقیه و دستور گرایي
 ۱۶۴ بند سوم - نهادهای حاکم و موانع دستور گرایي
 ۱۶۸ الف - مجمع تشخیص مصلحت نظام
 ۱۶۸ ب - شورای عالی امنیت ملی
 ۱۷۴ ج - صدا و سیما
 ۱۷۶ د - نهاد بازنگری قانون اساسی
 ۱۸۱
- مبحث سوم - دستور گرایي و قوای سه گانه
 ۱۸۴ گفتار اول : دستور گرایي در قوه مجریه
 ۱۸۴ بند اول - پاسداری از قانون اساسی توسط رئیس جمهوری
 ۱۸۴

- ۱۸۷ الف - ریشه یابی تناقض ها در قانون اساسی
- ۱۸۹ ب - وظیفه اجرای قانون اساسی
- ۱۸۹ بند دوم - بررسی تطبیقی اجرای قانون اساسی ایران و فرانسه
- ۱۸۹ ۱ - وظیفه نظارتی رئیس جمهوری بر مصوبات پارلمان
- ۱۹۱ ۲ - وظیفه هماهنگی در قوای حاکم
- ۱۹۲ ۳ - اختیار رئیس جمهوری در قبال تعهدات بین المللی
- بند سوم - بررسی قانون اختیارات رئیس جمهوری برای اجرای اصل ۱۱۳ و نظرات تفسیری و رویه های جاری
- ۱۹۲ الف - نظرات تفسیری و مشورتی و ارشادی درباره اختیارات ریاست جمهوری
- ۱۹۳ ب - نظر شورای نگهبان
- ۱۹۸ ج - مکاتبات هیأت پیگیری اجرای قانون اساسی
- ۱۹۸ بند پنجم - موقعیت رئیس جمهور در استمرار دستور گزایی
- ۲۰۲ بند ششم - نقش رئیس جمهور در شرایط اضطراری
- ۲۱۰ بند هفتم - حل اختلاف در دستگاههای دولتی و نظریه شورای نگهبان
- ۲۱۴ گفتار دوم - دستور گزایی در قوه مقننه
- ۲۱۶ بند اول - صلاحیت عام مجلس در وضع قانون
- ۲۱۶ الف - صلاحیت اختیاری در وضع قوانین
- ۲۱۶ ب - تفویض اختیاری قانون گذاری
- ۲۱۷ ج - تفسیر قوانین
- ۲۱۸ بند دوم - نظارت شورای نگهبان بر مصوبات مجلس
- ۲۲۰ بند سوم - حل اختلاف شورای نگهبان و مجلس
- ۲۲۱ بند چهارم - نقش نظارتی مجلس در استمرار دستور گزایی
- ۲۲۲ الف - نقش نماینده در پاسداری از قانون اساسی
- ۲۲۳ ب - اصل مصونیت پارلمانی
- ۲۲۶ ج - حق تحقیق و تفحص
- ۲۲۹ گفتار سوم : دستور گزایی و قوه قضائیه
- ۲۲۹ بند اول - نقش قوه قضائیه در پشتیبانی از حقوق فردی و اجتماعی
- ۲۲۹ ۱ - استقلال تشکیلاتی
- ۲۳۰ ۲ - استقلال رفتار قاضی
- ۲۳۰ الف - اهداف قوه قضائیه

- ۲۳۰ ب - احیای حقوق عامه
- ۲۳۲ ج - هیأت نظارت بر حقوق شهروندی
- ۲۳۴ د - مشخصات نظام حقوقی و قضایی عادلانه
- ۲۳۴ ۱ - اصل حاکمیت قانون
- ۲۳۴ ۲ - عطف به ماسبق نشدن قانون
- ۲۳۴ بند دوم - دادگستری شایسته
- ۲۳۵ الف - قابل دسترس بودن دادگاه صالح برای دادخواهی
- ب - مرجع رسیدگی به تظلمات مردم علیه مسئولان و دستگاههای اداری
- ۲۳۵
- ۲۳۶ ج - استقلال قضائی در قانون اساسی
- ۲۳۷ د - اصل مسؤولیت قضات یا دستگاه قضایی
- ۲۳۷ بند سوم - تضمین های لازم در عدالت کیفری
- ۲۳۸ الف - اصل برائت
- ۲۳۸ ب - تعقیب قانونی
- ۲۳۸ ۱ - کشف جرم و تعقیب قانونی
- ۲۳۹ ۲ - تسریع در تفهیم اتهام
- ۳ - تشکیل پرونده و فراهم کردن مقدمات محاکمه در اسرع وقت
- ۲۳۹
- ۲۳۹ ج - محاکمه عادلانه
- ۲۴۰ ۱ - حق دفاع و حق انتخاب وکیل
- ۲۴۰ ۲ - علنی بودن دادگاهها
- ۲۴۱ د - اصل قانونی بودن جرایم و مجازاتها
- ۲۴۱ ۱ - تبیین این اصل
- ۲۴۱ ۲ - تضمین این اصل
- ۲۴۳ س - اصل عطف به ماسبق نشدن قوانین کیفری
- ۲۴۳ هـ - امنیت متهمان، محکومان در مقابل فشار و تعرض غیر قانونی
- ۲۴۳ بند چهارم - تشکیلات قوه قضائیه
- ۲۴۴ الف - نظارت بر حسن اجرای قوانین در محاکم
- ۲۴۴ ب - ایجاد وحدت رویه قضایی
- ۲۴۵ ج - محاکمه رئیس جمهور
- ۲۴۵ د - حل اختلافات مراجع قضایی

۲۴۵	ه - مرجعیت تجدید نظر در احکام دادگاهها
۲۴۵	بند پنجم - دادگاهها
۲۴۶	الف - دادگاههای اختصاصی و استثنایی
۲۴۷	ب - دادگاههای انقلاب
۲۴۷	ج - دادگاه ویژه روحانیت
۲۴۹	د - محاکم رسیدگی کننده به جرائم سیاسی و مطبوعاتی
۲۴۹	ه - جرائم مطبوعاتی
۲۵۰	بند ششم - دیوان عدالت اداری
۲۵۲	الف - نظارت بر مقررات دولتی
۲۵۲	۱ - نظارت قانونی
۲۵۳	۲ - نظارت شرعی
۲۵۳	ب - ابطال مقررات دولتی خلاف قانون
۲۵۴	بند هفتم - بازرسی کل کشور
۲۵۴	گفتار چهارم - شوراهای محلی
۲۶۲	گفتار پنجم - نقش مردم در پاسداری از قانون اساسی

<p>بخش سوم - ساز و کارهای عدالت اساسی در قانون اساسی ایران و مقایسه آن با نظامهای موجود</p> <p>۲۶۶</p>

۲۶۷	فصل اول : عدالت اساسی در نظامهای موجود
۲۶۷	مبحث اول - اهمیت عدالت اساسی
۲۷۱	گفتار اول - هدف تفسیر در قلمرو عدالت اساسی
۲۷۵	گفتار دوم - دستور گرایی و فرایند اساسی سازی حقوق
۲۷۶	گفتار سوم - آثار انتشار هنجارهای اساسی در نظام حقوقی
۲۷۸	گفتار چهارم - اثرات اساسی سازی
۲۸۰	مبحث دوم - نظامهای حقوقی موجود
۲۸۰	گفتار اول - پیشینه تاریخی نظارت قضایی
۲۸۰	بند اول - در ایالات متحده آمریکا
۲۸۳	بند دوم - الگوی نظارت قضایی ایالات متحده آمریکا
۲۸۳	الف - شیوه های جدید در قرن بیستم
۲۸۳	ب - تمایز اروپا
۲۸۶	ج - گسترش دامنه نظارت قضایی قانون اساسی در خارج از اروپا

۲۸۸	د - گبترش نظارت قضایی در کشورهای کامن لا:
۲۸۹	۱- نمونه هند
۲۸۹	۲- نمونه کانادا
۲۹۱	بند سوم - عدم پیش بینی نظارت در برخی کشورها
۲۹۶	مبحث سوم - آئین دادرسی اساسی نظام نظارت قضایی
۲۹۶	گفتار اول - طبقه بندی
۲۹۶	بند اول - سنتی
۲۹۶	بند دوم - جدید
۲۹۷	گفتار دوم - آئین دادرسی نظارت قضایی قانون اساسی
۲۹۸	گفتار سوم - آئین رسیدگی
۲۹۸	بند اول - در کشورهای کامن لا - نظام آمریکای شمالی
۲۹۹	بند دوم - سایر کشورهای کامن لا
۲۹۹	بند سوم - کشورهای رومی - ژرمنی
۳۰۰	الف - صلاحیت مشترک قاضی عادی
۳۰۰	ب - تجدید نظر خواهی افراد
۳۰۱	گفتار چهارم - آئین دادرسی دادگاههای ویژه قانون اساسی
	بند اول - اعتراض شخص در صیانت از حقوق تضمین شده در قانون اساسی
۳۰۲	
۳۰۲	الف - در حقوق کشورهای اروپای غربی
۳۰۴	ب - در حقوق کشورهای کامن لا
۳۰۵	ج - در سطح فراملی
	بند دوم - صدور قرار ارجاع برای تطبیق قانون به دادگاه قانون اساسی
۳۰۵	
۳۰۵	الف - در کشورهای اروپای غربی
۳۰۷	ب - در کشورهای کامن لا
۳۱۰	گفتار پنجم: آئین نظارت قضایی در قانون اساسی
۳۱۰	بند اول - تنوع نظارت قضایی قانون اساسی
۳۱۰	الف - طرح اختلافات میان جوامع محلی
۳۱۱	ب - چگونگی حل اختلاف میان قواعد حقوقی
۳۱۱	۱ - نظارت پیشینی قواعد حقوقی
۳۱۲	۲ - نظارت پسینی قواعد حقوقی

۳۱۳	بند دوم- آئین دادرسی مستقل دیوانعالی
۳۱۴	الف - رسیدگی به اختلاف میان قوای عمومی
۳۱۴	۱ - اختلاف میان نهادها
۳۱۴	۲ - رسیدگی به اختلافات میان دولتهای عضو فدرال
۳۱۵	۳ - رسیدگی به اختلافات در قواعد حقوقی
۳۱۵	۱-۳- نظارت پیشینی
۳۱۵	۲-۳- نظارت پسینی
۳۱۸	۴- توسعه قلمرو نظارت قانون اساسی
۳۱۸	ب - نظارت بر اختیارات مجریه
۳۱۹	ج - نظارت بر اعمال قانونگذاری
۳۱۹	۱ - در مرحله ابتکار قانون
۳۲۰	۲ - کنترل مفاد قانون
۳۲۱	۳ - موارد خاص بر عدم صلاحیت قانونگذار
۳۲۲	د - مجازاتهای قابل اعمال ناشی از کنترل
۳۲۲	گفتار ششم - در آئین رسیدگی ضمن دعاوی حقوقی
۳۲۳	بند اول - رسیدگی مستقل
۳۲۳	بند دوم - رسیدگی ترکیبی
۳۲۴	الف - آثار رسیدگی ترکیبی
۳۲۵	ب - آثار دستور گرای نسبت به مقامات مجری قانون
۳۲۵	ج - کنترل اقدامات اداری و قضایی از طریق کنترل ضمنی قوانین
۳۲۶	د - نقض مستقیم قانون اساسی
۳۲۶	گفتار هفتم: بررسی ساختاری نهادهای مستقل نظارت
۳۲۶	بند اول - سازمان بندی
۳۲۷	الف - شیوه انتصاب اعضاء
۳۲۷	ب - شرایط انتخاب کنندگان
۳۲۷	ج - دوره تصدی اعضاء
۳۲۸	د - نحوه تعیین رئیس نهادهای نظارت
۳۲۸	بند دوم - انواع صلاحیت نهادهای ناظر قانون اساسی
۳۲۸	الف - رسیدگی به انواع دعاوی
۳۲۹	ب - حدود صلاحیت در نظارت
۳۲۹	۱ - انطباق قوانین با قانون اساسی
۳۲۹	۲ - نظارت بر اقدامات مجریه

۳۳۰	۳- نظارت بر آراء محاکم
۳۳۰	۴- اقدامات اشخاص حقوق خصوصی
۳۳۰	ج- مصادیق تخطی از قواعد توسط مقامات حقوق عمومی
۳۳۰	۱- تخطی از قواعد صلاحیت
۳۳۱	۲- بر خلاف قانون اساسی بودن اعمال حقوق عمومی
۳۳۱	۳- تجاوز یا سوء استفاده از اختیارات
۳۳۲	۴- تخلف در اجرای قوانین و مقررات قانونی
۳۳۲	۵- خودداری از انجام وظیفه
۳۳۲	گفتار هشتم - آئین نظارت مستقل
۳۳۲	بند اول - زمان نظارت
۳۳۳	بند دوم - مراجع نیصلاح حق ارجاع نظارت
۳۳۳	بند سوم - آئین دادرسی
۳۳۴	بند چهارم - آثار حقوقی نظارت
۳۳۴	گفتار نهم - ساختار الگوهای موجود برای نظارت
۳۳۴	بند اول - فرانسه
۳۳۵	الف - ساختار شورای قانون اساسی فرانسه
۳۳۵	۱ - اعضای انتخابی
۳۳۵	۲ - اعضای استحقاقی
۳۳۶	بند دوم - صلاحیتهای شورای قانون اساسی فرانسه
۳۳۶	۱ - نظارت بر انطباق قوانین با قانون اساسی
۳۳۹	۲ - آئین دادرسی شورای قانون اساسی
۳۴۰	بند سوم - قواعد مورد استناد شورای قانون اساسی
۳۴۲	بند چهارم - آراء شورای قانون اساسی
۳۴۳	بند پنجم - ارزیابی نظام نظارتی شورای قانون اساسی
۳۴۶	بند ششم - آراء شورای قانون اساسی در تضمین آزادی های عمومی
۳۴۶	الف - نظریه عمومی حقوق و آزادیها
۳۴۷	ب - نظریه شورا درباره آزادیها
۳۵۰	ج - استناد به اهداف قانون اساسی
۳۵۰	د - بازنگری در سازمان بندی نهادی
۳۵۰	ه - انعطاف پذیری بیشتر دولت واحد
۳۵۰	و - تفکیک قوا و قلمرو حکومت
۳۵۱	ز - سازماندهی مجدد در سلسله مراتب قواعد حقوقی

۳۵۲	ح- شیوه های تصمیم گیری در شورا
۳۵۳	ر - شیوه تفسیر
۳۵۵	گفتار دهم - نظارت قضایی در ایالات متحده آمریکا
۳۵۵	بند اول - ساختار دیوانعالی ایالات متحده
۳۵۷	بند دوم - آئین دادرسی دیوانعالی فدرال
۳۵۷	الف - ارجاع استثنایی انطباق قانون با قانون اساسی
۳۵۷	ب - ارزیابی دادرسی های دیوانعالی
۳۵۹	بند سوم - موارد قابل نظارت در دیوانعالی
۳۶۰	بند چهارم - ارزیابی نظام نظارتی دیوانعالی فدرال
۳۶۲	بند پنجم - نقش نظارت قضایی فدرال در تضمین آزادیهای مدنی

فصل دوم : شورای نگهبان به عنوان نهاد ویژه پاسداری از قانون اساسی

۳۷۰	
۳۷۰	مبحث اول - نظارت شورای نگهبان
۳۷۰	گفتار اول - ویژگی کلی
۳۷۵	گفتار دوم - وظایف و اختیارات شورا
۳۷۶	بند اول - نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی
۳۷۷	بند دوم - نظارت شرعی بر مقررات و مصوبات قوه مجریه
۳۷۸	بند سوم - نظارت شرعی بر تصویب نامه ها و آئین نامه های دولت
۳۷۸	بند چهارم - تفسیر قانون اساسی
۳۷۸	الف - آئین رسیدگی به مصوبات مجلس
۳۷۹	ب - مراجع دارای حق ارجاع به شورا
۳۸۰	ج - آئین و آثار تفسیر
۳۸۳	بند پنجم - نظارت بر مراحل انتخابات مختلف ملی
۳۹۵	گفتار سوم - بررسی و نقد آراء شورای نگهبان
۳۹۵	بند اول - نظریات تفسیری در تضمین آزادی ها
۳۹۵	الف - نظریه شورا درباره آزادی ها
۳۹۶	ب - برابری افراد در مقابل قانون
۳۹۷	ج - آزادی بزخورداری از وکیل
۳۹۸	د - تفسیر شورای در باب اصول حقوقی
۳۹۸	ه - عطف به ماسبق نشدن قانون
۳۹۸	بند دوم - تفسیر اصل هفتاد و سوم قانون اساسی

- ۴۰۰ - تفسیر شورای نگهبان در باب تعیین تکلیف قوانین معارض
- ۴۰۱ - تفسیر اصول هفتاد و یکم و نود و سوم قانون اساسی
- ۴۰۲ - بند سوم - در باب تفکیک قوا و صلاحیت مقامات
- ۴۰۲ الف - در باب صلاحیت قوه مقننه
- ۴۰۸ ب - در باب صلاحیت قوه مجریه
- ۴۰۹ ج - در باب صلاحیت قوه قضائیه
- ۱ - تفسیر اصل ۱۵۸ و ۱۶۰ قانون اساسی در باب وظایف وزیر دادگستری
- ۴۰۹
- ۲ - تفسیر اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی
- ۴۱۱ ۳ - تفسیر اصل ۱۷۰ قانون اساسی در باب ابطال آئین نامه ه
- ۴ - تفسیر بند ۲ اصل ۹۱ در باب صلاحیت رئیس قوه قضائیه در معرفی
- ۴۱۲ حقوقدانان شورای نگهبان به مجلس
- ۴۱۳ بند چهارم - نظرات مشورتی شورای نگهبان
- بند پنجم - مروری بر نظریات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۴۱۶
- بند ششم - نقد بر نظریه های تفسیری شورای نگهبان
- ۴۲۲ - در باب صلاحیت دیوان عدالت اداری
- ۴۲۶ - نسبت به وظیفه مسئولیت اجرای قانون اساسی رئیس جمهور
- ۴۲۷ - در زمینه نظارت استصوابی
- ۴۲۸ - در زمینه تفسیر اصل ۸۶
- ۴۲۸ - نسبت به اصول ۷۶ و ۷۱ قانون اساسی
- ۴۲۸ - در انطباق مصوبات مجلس با شرع و قانون اساسی
- ۴۲۹ - نسبت به منابع استنادی
- مبحث دوم - مقایسه نهاد شورای نگهبان با نظامهای موجود
- ۴۳۱ گفتار اول - تطبیق از نظر ساختار
- ۴۳۴ گفتار دوم - تطبیق در وظایف و صلاحیتهای
- ۴۳۶ گفتار سوم - تطبیق در قلمرو صلاحیت
- ۴۳۸ گفتار چهارم - تطبیق از نظر آئین دادرسی
- ۴۳۹ گفتار پنجم - منابع قابل استناد
- ۴۴۱ گفتار ششم - مقایسه از نظر آثار

نتیجه گیری، ارزیابی و پیشنهادات

۴۴۲

۴۶۱

۴۶۷

ضمائم

منابع و مأخذ